

Парабак

Толькі прыдурак мог сцвярджаць, што эксплуатацыя чалавека чалавекам прыдуманая пануючымі класамі. Алік Гартанюк ніколі да такіх класаў не належаў. Ён быў самым звычайным кантрабандыстам. Як вядома з тэорыі класавай барацьбы, кантрабандысты ўвогуле ні да якіх класаў не належаць, а слова эксплуатацыя калі недзе і чулі, то даўно забыліся што яно азначае. Алік, як і ўсе двухногія на гэтым свеце, што цяжка зарабляюць сабе на хлеб, проста марыў трохкі адпачыць. Але каб пры гэтым заставаўся ўсё той жа стабільны прыбытак, які і дае ўпэўненасць у заўтрашнім дні, вырашыў наняць працаўніка. Кніжак з разумнымі тэорыямі ён не чытаў, таму нават зялёнага разумення не меў пра сістэму наёмнай працы, легальны бізнес і абарону правоў працоўных. Дый навошта яму гэта было. Якія ў працоўнага чалавека правы, ён добра спазнаў, калі першы раз перасякаў беларуска-польскую мяжу, каб купіць у Беларусі тэлевізар „Гарызонт” з пультам. Іх тады толькі сталі рабіць і прадавалі толькі па талонах. Адзін на пяць гадоў. Гартанюк вельмі марыў набыць такую рэч. У думках ужо бачыў сваіх шчаслівых дзетак каля новенькага каляровага экрана. Ды вось не пашанцавала.

Мытнікі сканфіскавалі ўсе грошы, якія зарабляў цэлае жыццё, цяжка працуючы на заводзе. Валюту тады забаранялі перавозіць. А адкуль гэта мог ведаць няшчасны беластоцкі беларус. З тае пары Алік кінуў завод і пайшоў у кантрабандысты. Каб зарабіць на ўсё той жа тэлевізар. Праз дзень ужо ведаў, што калі перавозіш грошы, то іх трэба хаваць. Праз два дні ведаў дзе хаваць. А праз год у кожным пакоі ягонаў чатырохпакаёвай кватэры ў Беластоку стаяла па тэлевізары. Ды не „Гарызонты”, а „Соні” ды „Філіпсы”. І ўсе з пультамі.

— Што мы ўсё гарбы сабе нажываем? — пытае ён у мяне. — Круцімся на гэтай мяжы як вошы на грэбені. Нават паглядзець тэлевізар няма калі. Як я працаваў на заводзе, кожны вечар быў вольны. Але не было тэлевізара. Зараз тэлевізараў цэлая куча, а няма часу іх глядзець. Таму і надумаўся наняць парабка. У мяне дзед быў. Меў ля Саколкі колькі гектараў зямлі. Дык ён, каб мажлівасць здабыць на кірмаш з’ездзіць, ці яшчэ якога ражна ў жыцці пашукаць, наняў парабка. Той гаспадарку дагледжваў, пакуль дзед адсутнічаў. І пагаварыць з кім было дзеду па прыездзе. Хіба і нам трэба яго досведу трымацца. А то зусім здэградуем ад такой працы.

— Каго тут знойдзеш? — кажу яму. — Цяпер усе хітрыя сталі. Абдзяруць нас як ліпу, ды наўцёкі. Я не ведаю такога чалавека, якому свой бізнэс раскрыў бы.

— Я ведаю, — угаворвае мяне Алік. — Да мяне даўно напрошваецца адзін паляк. Янак. Ён надумаўся жаніцца, а грошай на вяселле няма. Кажы, дай зарабіць. Не пашкадуеш, маўляў. У самога грошай на спірт няма, то хай возіць наш. А мы яму трохі заплацім. Хопіць нам, беларусам, вечна на пана працаваць. Хай цяпер паляк на беларусаў папрацуе.

Я пагадзіўся. І нават, як упершыню пабачыў Янака, не адчуў небяспекі. Хлопец малады, з выгляду сумленны і працавіты. Чаму такога не ўзяць у парабкі.

Алік наладаваў машыну спіртам, дзе толькі было мажліва — у дзверках, пад капотам і нават у запасным коле. Гартанюк парабку паставіў канкрэтную задачу — давезці тавар да Беластока, раскруціць машыну, дастаць спірт, аддаць яго і ўзяць у Алікавай жонкі грошы, на закупку наступнай партыі кантрабанднага спірту. Адну бутэльку даў у рукі. Маўляў, яе можна перавезці легальна. Вось гэта і была галоўная памылка. Праз гадзінаў сем вярнуўся Янак. П'яны як дзіравы бот з левай нагі. Лыка не вяжа. Толькі просіць прабачэння за тое, што літруху выпіў. Але сцвярджае, што пастаўленае заданне выканаў. Прывёз ад Алікавай жонкі грошы.

— А спірт аддаў маёй жонцы? — пытае Алік.

— Які спірт? — перапытвае Янак.

Гартанюк, нічога не кажучы, раскруціў дзверкі машыны, а там, блішчаць бутэлечкі са спіртам. Янак на машыне, за якую была заплачана страхоўка і ўсе астатнія кошты для пераезду праз мяжу, завёз кантрабандны тавар у Польшчу і прывёз яго назад. Пры гэтым двойчы, нашым коштам, рызыкаваў канфіскацыяй машыны.

— Ну што, — кажу, — Алік. Дапамог нам твой парабак, як некалі дапамагаў твайму дзеду?

— Вінаваты я перад табой, — кажа ён. — Я галоўнага табе не сказаў, што дзед распавядаў пра парабкаў. Чужымі рукамі, казаў ён, толькі жар заграбаць.

Мы пасмяяліся і з той пары больш не спрабавалі наймаць парабкаў. Працавалі сваім гарбом.